

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ В КОНТЕКСТІ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

У статті розглянуто особливості проведення державного фінансового контролю державними органами. Виявлено необхідність вдосконалення державного фінансового контролю для ефективного функціонування державних фінансів.

В статье рассмотрены особенности проведения государственного контроля государственными органами. Выявлена необходимость совершенствования государственного финансового контроля для эффективного функционирования государственных финансов.

The article discusses the features of the state financial control of public authorities. Revealed the need to improve public financial control for the effective functioning of public finances.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, державні фінанси, контрольні повноваження.

У зв'язку зі складними економічними процесами та наслідками світової фінансової кризи виникла необхідність розвитку системи державного фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу створення відповідної протизагрози існуючим загрозам у фінансовій системі, зокрема щодо зменшення обсягів та кількості бюджетно-фінансових зловживань та злочинів; покращення рівня фінансової дисципліни за цільовим використанням бюджетних коштів; забезпечення надходжень до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів; посилення відповідальності учасників бюджетного процесу та ін.

Вдосконалення системи фінансового контролю в Україні може стати запорукою ефективного функціонування державних фінансів, зокрема отримання таких результатів, як: дотримання економічної безпеки держави, збалансування державного та місцевих бюджетів, досягнення фінансової самодостатності регіонів, секторів і галузей економіки, збільшення захищеності фінансово-економічних інтересів громадян і суспільства і, як результат, – процвітання держави, посилення престижу перед світовою спільнотою.

Теоретичні та практичні аспекти методології й організації контролю досліджено у працях В.Д.Андрєєва, І.А.Белобжецького, М.Г.Белова, М.Т.Білухи, В.В.Бурцева, Ф.Ф.Бутинця, Б.І.Валуєва, Н.Г.Виговської, Є.А.Вознесенського, Н.І.Дорош, Г.М.Давидова, Є.В.Калюги, І.М.Карауша, Є.О.Кочеріна, Л.М.Крамаровського, М.Д.Корінька, В.Ф.Максімової, В.М.Митрофанова, В.М.Мурашка, Л.В.Нападовської, В.П.Пантелєєва, О.А.Петрик, В.М.Родіонової, В.С.Рудницького, В.Я.Савченка, Л.О.Савченко, Г.А.Соловійова, О.О.Терехова, І.Б.Стефанюка, Л.О.Сухаревої, Б.Ф.Усача, В.О.Шевчука, О.А.Шпиґа, В.І.Шлейнікова, С.О.Шохіна та ін.

Дослідивши етимологію терміна «фінансовий контроль», можна зробити висновок, що існують різні способи трактування, але умовно усі теорії можна об'єднати у п'ять груп, залежно від аспекту, у якому вони розглядають поняття

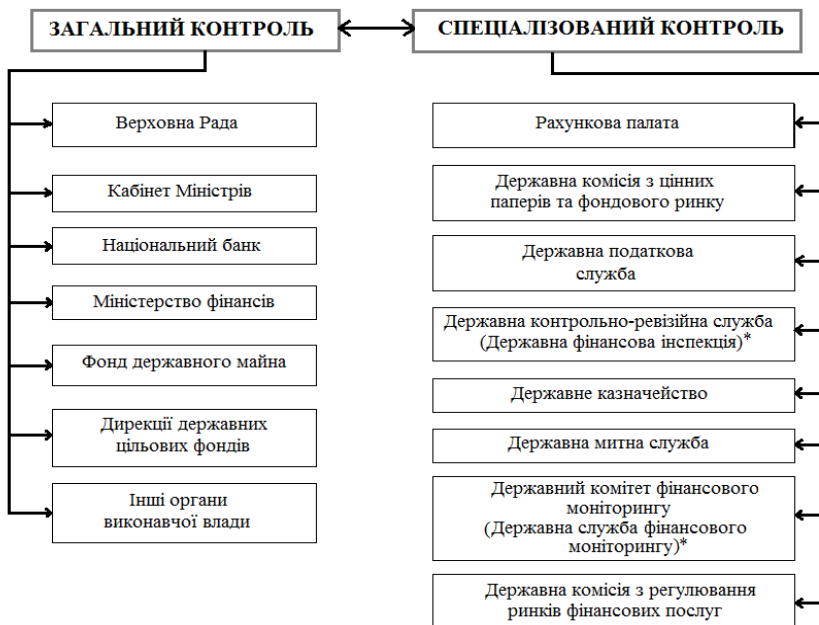
«фінансовий контроль», зокрема:

- ❖ як функцію системи управління фінансовими відносинами;
- ❖ як контрольну функцію фінансів;
- ❖ як діяльність різних контролюючих органів та систему їх нагляду;
- ❖ як один з видів державного контролю;
- ❖ як сукупність заходів, які проводяться контролюючими органами.

Державний фінансовий контроль (далі – ДФК) – це різновид фінансового контролю, визначена законодавством діяльність органів, на які законодавством покладені відповідні контрольні функції, з метою забезпечення законності володіння та використання активів, що належать державі, а також контролю за використанням коштів, що залишаються у суб'єктах господарювання у зв'язку з наданими пільгами, а також кредитами, одержаними під гарантію уряду.

Як і в інших державах, фінансовий контроль в Україні здійснюється органами законодавчої влади, органами виконавчої влади, спеціальними органами державного фінансового контролю, а також недержавними спеціалізованими організаціями [1, с. 78].

За ознаками ініціювання та здійснення контролю суб'єкти державного регулювання економіки поділяють на дві групи: ті, що здійснюють загальний, і ті, що здійснюють спеціалізований державний контроль (рис. 1) [2, с. 46].

* - Реорганізація, пов'язана із Указом Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади " від 9 грудня 2010 року №1085/2010

Рис. 1. Система суб'єктів державного фінансового контролю в Україні

Отже, розглянемо повноваження, основні функції та завдання діяльності органів ДФК щодо здійснення фінансового контролю.

До повноважень Верховної Ради України у сфері ДФК, які здійснюються нею безпосередньо, належать:

- ❖ здійснення парламентського контролю у сфері державного фінансового контролю відповідно до Конституції України;
- ❖ контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу та використанням коштів резервного фонду;
- ❖ контроль за дотриманням бюджетного законодавства щодо стану виконання Державного бюджету України, у тому числі розпорядниками бюджетних коштів.

До повноважень Верховної Ради України у сфері державного зовнішнього фінансового контролю, які здійснюються через Рахункову палату, належать:

- ❖ надання відповідних доручень Рахунковій палаті з питань ДФК, що належать до її компетенції;
- ❖ заслуховування звітів та прийняття відповідних рішень на підставі цих звітів, спрямованих на вдосконалення бюджетного процесу і його складових.

До повноважень Верховної Ради України у сфері ДФК, які здійснюються через Комітет з питань бюджету, належать:

- ❖ контроль за формуванням Державного бюджету України відповідно до Основних напрямів бюджетної політики на наступний рік;
- ❖ контроль відповідності проектів законів, поданих на розгляд Верховної Ради України, бюджетному законодавству.

Контрольні функції Президента України в сфері фінансової діяльності впливають з його статусу як глави держави і глави виконавчої влади в Україні. Президент України безпосередньо здійснює свої контрольні функції – підписує закони про регулювання фінансової діяльності.

Кабінет Міністрів України здійснює контроль за державними фінансами в ході безпосередньої практичної реалізації фінансової політики України, державної політики в галузі ціноутворення і оплати праці, складання й виконання, здійснення загальнодержавних і міждержавних економічних програм, створення і керівництво діяльністю різних фондів і т.д. Уся щоденна діяльність Кабінету Міністрів України нерозривно пов'язана з управлінням державними фінансами, а значить – і з контролем за їх найбільшим раціональним витрачанням [1, с. 78].

Мінфін України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики, політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, діяльність якого спрямовується і координується

Кабінетом Міністрів України.

Мінфін України здійснює забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та здійснення у межах своєї компетенції державного фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів та контролю за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу [1, с.82-83].

Рахункова палата України, створена згідно з Конституцією України, є постійно діючим вищим органом державного фінансово-економічного контролю. Здійснює вона свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави [3, с.14].

Завданнями Рахункової палати є:

- ❖ організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів, за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням;

- ❖ здійснення контролю за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів;

- ❖ контроль за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

- ❖ контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України;

- ❖ контроль за законністю та своєчасністю руху коштів Державного бюджету України та коштів позабюджетних фондів в установах Національного банку України та уповноважених банках;

- ❖ аналіз встановлених відхилень від показників Державного бюджету України та підготовка пропозицій про їх усунення, а також про удосконалення бюджетного процесу загалом;

- ❖ регулярне інформування Верховної Ради України, її комітетів про хід виконання Державного бюджету України та стан погашення внутрішнього і зовнішнього боргу України, про результати здійснення інших контрольних функцій.

До основних функцій Державної казначейської служби України у сфері ДФК належать: забезпечення казначейського обслуговування Державного бюджету України; забезпечення обліку та складання звітності всіх надходжень Державного бюджету України та кошторисів бюджетних установ; здійснення попереднього та поточного контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів, взятих на облік органами Державного казначейства України; контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів розпису Державного бюджету України; контролювання та припинення

необґрунтованого зростання заборгованостей бюджетних установ; забезпечення складання та зведення звітності щодо виконання Державного бюджету України; організація та здійснення внутрішнього фінансового контролю [4, с.31-32].

Таким чином, Державна казначейська служба України забезпечує дієвий попередній та поточний контроль за використанням бюджетних коштів і недопущенням нецільового їх використання.

Державна податкова служба України здійснює контроль за дотриманням податного законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків, зборів та інших обов'язкових платежів, а також неподаткових доходів; внесення пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства; прийняття нормативно-правових і методологічних рекомендацій з питань оподаткування; запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним до компетенції податкової міліції, їх розкриття, припинення, розслідування та продовження у справах про адміністративні правопорушення [1, с. 84-85].

Пріоритетне місце серед контролюючих органів належить Державній фінансовій інспекції України. Відповідно до пункту 4 «Положення про Державну фінансову інспекцію», затвердженого указом Президента України від 23 квітня 2011 року №499/2011, Державна фінансова інспекція України здійснює державний фінансовий контроль за:

- ❖ використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно, за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів;

- ❖ дотриманням законодавства про державні закупівлі;

- ❖ діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за рішенням суду, винесеним на підставі подання прокурора або слідчого для забезпечення розслідування кримінальної справи [5].

Отже, система контролю державними органами в Україні достатньо розвинута, але, звертаючись до проблем інтеграції України до світового

співтовариства, обов'язково виникає питання про відповідність її системи управління державними фінансами загальним принципам, схваленим міжнародними організаціями та вимогам Європейського союзу. Насамперед це стосується сфери державного фінансового контролю. Тому, для узагальнення досвіду подолання проблем та визначення оптимальної моделі для України, доцільним є вивчення організації фінансового контролю у зарубіжних країнах, а також запровадження іноземного досвіду в систему реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Булгакова С.О., Барановська В.Г., Ермошенко Л.В., Колодій О.Т., Кукурудз О.М., Пильтяй О.В., Стефанюк І.Б., Микитюк І.С., Чечуліна О.О. Державні фінанси: державний фінансовий контроль. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 303с.
2. Германчук П.К., Стефанюк І.Б., Рубан Н.І., Александров В.Т., Назарчук О.І. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит. – Київ: НВП «АВГ», 2004.
3. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: Підручник. – К.: Українська академія оригінальних ідей. – 2005. – 888с.
4. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. / Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатрій – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424с.
5. Положення про Державну фінансову інспекцію [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 23 квітня 2011 р. N 499/2011. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/73146>